

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

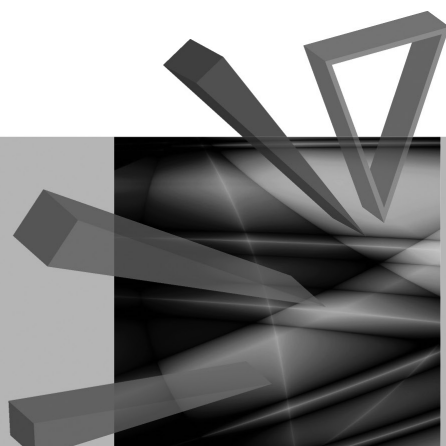
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnaiak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Michał Nowicki

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KONKURENCYJNOŚĆ UNII EUROPEJSKIEJ A KRYZYS ZADŁUŻENIOWY STREFY EURO

Streszczenie: Celem opracowania jest ukazanie, jak kryzys w strefie euro wpłynął na pozycję konkurencyjną Unii Europejskiej w globalnej gospodarce. Autor początkowo akcentuje istniejący w literaturze spór dotyczący samego pojęcia konkurencyjności i sensowności jego stosowania odnośnie do państw/grup państw, następnie przechodzi do krótkiej analizy najważniejszego dokumentu strategicznego UE w zakresie konkurencyjności, tj. strategii „Europa 2020”. W artykule wskazano główne przyczyny kryzysu finansowego i kryzysu zadłużeniowego strefy euro oraz ukazano pozycję konkurencyjną Unii Europejskiej przez odniesienie do produktu krajowego brutto, udziału w światowym eksporcie i imporcie oraz liczby zgłaszanych wniosków patentowych.

Słowa kluczowe: Europa 2020, konkurencyjność, konkurencyjność międzynarodowa, kryzys, Unia Europejska.

1. Wstęp

W literaturze istnieje konsensus mówiący, że konkurencyjność jest pojęciem równie często używanym, jak trudnym do jednoznacznego zdefiniowania. Na problem ten uwagę zwracają niemal wszyscy autorzy, którzy poruszają ten temat, szczególnie zaś, gdy rozpatrywana jest konkurencja między państwami czy grupami państw¹. Magdalena Olczyk zauważa, że stopień trudności w definiowaniu tego pojęcia odzwierciedlony jest wciąż rosnącą liczbą definicji. Między rokiem 1984 a rokiem

¹ M.in. : M. Olczyk, *Konkurencyjność. Teoria i praktyka: na przykładzie polskiego eksportu artykułów przemysłowych na unijny rynek w latach 1995-2006*, CeDeWu.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2008, s. 11-12; T. Bernat (red.), *Przedsiębiorstwo i państwo – wybrane problemy konkurencyjności*, PRINT GROUP Daniel Krzanowski, Szczecin 2007, s. 150-151; M. Goryniak, E. Łązniewska (red.), *Kompendium wiedzy o konkurencyjności*, PWN, Warszawa 2009, s. 9; J. Misala, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, PWE, Warszawa 2011, s. 63; W. Bieńkowski, *Reganomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, PWN, Warszawa 1995, s. 21; M. Noga, M.K. Stawicka (red.), *Co decyduje o konkurencyjności polskiej gospodarki*, CeDeWu.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2008, s.13; M.J. Radło, *Wyzwania konkurencyjności. Strategia Lizbońska w poszerzonej Unii Europejskiej*, Warszawa 2003, s. 9.

1999 liczba owych definicji wzrosła z ok. 40 do 400². Jednocześnie pojawiają się też głosy negujące sensowność naukowej refleksji nad konkurencyjnością. Paul Krugman posunął się nawet do określenia popularności konkurencyjności mianem obsesji na jej punkcie. Zarazem neguje on możliwość zastosowania tego pojęcia w stosunku do państw i postuluje ograniczenie jego używania wyłącznie do rozpatrywania poziomu przedsiębiorstw. W opinii tej nie jest odosobniony. Jeden z nurtów badań nad konkurencyjnością międzynarodową wychodzi z podobnego założenia. Ponieważ gospodarka nie może wyjść z rynku, a nawet spadek produktywności, za którym idzie obniżenie poziomu życia obywateli, jedynie osłabia przewagę komparatywną państwa, nie likwidując jej jednak, nie możemy mówić o konkurencyjności tego podmiotu. W innych zarzutach wobec popularności tego pojęcia zwraca się uwagę, że w erze globalizacji zdecydowanie ważniejszym pojęciem jest współpraca niż konkurencja, i to na współpracy właśnie powinna skupić się uwaga badaczy.

Analizując literaturę przedmiotu, bez trudu można jednak znaleźć wiele argumentów dowodzących nie tylko sensowności, ale także konieczności prowadzenia badań nad konkurencyjnością. Z takiego założenia wychodzi Michael Porter³, jeden z największych światowych autorytetów w dziedzinie strategii konkurencji. Również publikowane corocznie rankingi konkurencyjności państw, takie jak World Competitiveness Yearbook czy Global Competitiveness Report, wskazują na to, że dzisiaj nie sposób pominąć aspektu międzynarodowej konkurencyjności gospodarek narodowych. Dodatkową trudnością wiążącą się z tematem tego artykułu jest określenie konkurencyjności ugrupowania integracyjnego, nie zaś pojedynczego kraju. Rodzi to pytania i wątpliwości. Czy w ogóle możliwe jest określenie konkurencyjności UE na rynku światowym? Jednak najważniejsze pytanie brzmi: czy i jak na konkurencyjność UE wpływają problemy gospodarcze państw członkowskich Unii Gospodarczej i Walutowej, popularnie określane mianem kryzysu strefy euro? Odpowiedź na ostatnie z pytań i zdefiniowanie ewentualnej zależności stanowi cel tego artykułu.

Naukowe podejście do odpowiedzi na te pytania wymaga zastosowania szeregu metod badawczych. W niniejszym artykule użyta zostanie metoda analizy i krytyki piśmiennictwa, aby ocenić dotychczasowy dorobek nauki oraz wskazać obszary wymagające, zdaniem autora, pogłębionej analizy, oraz metody statystyczna i opisowa.

2. Konkurencyjność – ujęcie definicyjne

Mimo wspomnianych wcześniej problemów z jednoznacznym zdefiniowaniem pojęcia konkurencyjności, warto przytoczyć i omówić kilka definicji, najbardziej podstawowych i najważniejszych. Do grupy tych pierwszych z pewnością zaliczyć można nieco tautologiczne wytlumaczenie pojęcia konkurencyjności jako zdolności do

² M. Olczyk, wyd. cyt., s. 12.

³ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.

konkurowania. Inną podstawową definicję podaje nam Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), która konkurencyjność międzynarodową definiuje jako miarę odnoszącą się do państw, określającą ich przewagę lub jej brak w sprzedaży produktów na rynku międzynarodowym⁴. Jest to ujęcie ogólne, dotyczące jednak istoty tego pojęcia, czyli mierzenia zdolności skutecznego działania w międzynarodowym otoczeniu. Na ten aspekt uwagę zwracają także Bossak i Bieńkowski, definiując podmiot konkurencyjny jako taki, który odnosi, lub może odnosić, ze swojej działalności relatywnie większe korzyści niż inni⁵. Warto także zauważyć, że w literaturze istnieje wiele podziałów konkurencyjności. Za jeden z najbardziej interesujących uznać należy ten, który wyszczególnia trzy nurty w rozpatrywaniu konkurencyjności międzynarodowej. Pierwszy nurt, mówiący, że nie powinno się używać tego pojęcia do rozpatrywania konkurencji gospodarek narodowych, został wspomniany wcześniej. Dwa pozostałe to nurt określający konkurencyjność jako *ability to sell* oraz jako *ability to attract*. W pierwszym nurcie kładzie się nacisk na postrzeganie konkurencyjności jako umiejętności plasowania produktów na rynkach międzynarodowych. To podejście mówi, że kraj jest konkurencyjny, jeśli jego udział w światowym eksporcie i kurs walutowy są stabilne, a bilans handlu zagranicznego zrównoważony. Koncepcja *ability to attract* pojmuje konkurencyjność gospodarki narodowej w sposób szeroki. Oprócz klasycznych czynników alokacji, takich jak koszty transportu, wyposażenie w czynniki produkcji itp., zwraca również uwagę na system wartości panujący w danym kraju, rozwój infrastruktury, przepisy prawne czy preferencje ekonomiczne⁶.

Z punktu widzenia niniejszego artykułu szczególnie istotna wydaje się definicja Komisji Europejskiej, która określa konkurencyjność jako „zdolność przedsiębiorstw, gałęzi przemysłu, regionów, narodów lub regionów ponadnarodowych do zapewnienia, w warunkach międzynarodowej konkurencji/rywalizacji, czynnikiem produkcji stałego i relatywnie wysokiego poziomu dochodów i zatrudnienia”⁷. Szerzy i aktualny przegląd różnych ujęć definicyjnych pojęcia konkurencyjności znaleźć można m.in. w cytowanej już wcześniej książce Józefa Misali⁸, stąd autor artykułu uważa za niecelowe dalsze przytaczanie definicji tego pojęcia dostępnych w literaturze. Również próba formułowania własnego wyjaśnienia tego terminu, w obliczu takiej mnogości już istniejących, zdaje się być bezcelowa.

⁴ <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399>.

⁵ W. Bieńkowski, W. Bossak, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, SGH, Warszawa 2004, s. 17 i nast.

⁶ T. Bernat (red.), wyd. cyt., s. 151-152.

⁷ Tamże, s. 151.

⁸ J. Misala, wyd. cyt., s. 64-68.

3. Kluczowe aspekty konkurencyjności międzynarodowej

We wstępie do tych rozważań wspomniany został pogląd mówiący, że w erze globalizacji to nie konkurencja, lecz współpraca jest najistotniejszym czynnikiem, który powinien być badany. Jest to z pewnością kontrowersyjna opinia. Z pojęciem globalizacji nieodzownie wiąże się liberalizacja obrotów handlowych w skali międzynarodowej. Usuwanie barier taryfowych, para- i pozataryfowych, większa otwartość konsumentów na produkty z obcych krajów w połączeniu z coraz łatwiejszymi i szybszymi sposobami zawierania transakcji i możliwościami zakupu produktów z całego świata sprawiają, że konkurencja się zaostrza. W takich warunkach rośnie rola państwa, na co zwraca uwagę Porter. Jego poglądom na konkurencję międzynarodową warto przyjrzeć się bliżej. Według tego autora, czynniki, takie jak historia, kultura, system wartości, struktura gospodarcza, determinują konkurencyjność państwa. Bardzo cenny i zarazem odbiegający od ogólnie przyjętych założeń jest pogląd Portera na źródło zamożności państwa: „Zamożność narodów tworzy się, a nie dziedziczy. Nie wyrasta z naturalnych bogactw kraju, jego siły roboczej, jego stóp procentowych ani z wartości waluty, jak utrzymuje ekonomia klasyczna”. Jego zdaniem konkurencyjność ta zależy od „zdolności przemysłu do innowacji i do podniesienia poziomu”. Autor ten zwraca uwagę, że tylko niektóre sektory w gospodarce państwa będą konkurencyjne, żadne państwo nie będzie konkurencyjne we wszystkich czy w większości z nich. Czynnikiem decydującym o tej konkurencyjności są zorientowanie na przyszłość i dynamizm oraz postawione danemu sektorowi wymagania.

4. Konkurencyjność UE w świetle strategii „Europa 2020”

Wobec fiaska Strategii Lizbońskiej w roku 2010 stworzona została nowa strategia gospodarcza dla Unii Europejskiej, która nosi nazwę „Europa 2020. Strategia na rzecz wzrostu, poprawy konkurencyjności i zatrudnienia”. Tak jak dokument z Lizbony miał być wytyczeniem ścieżki UE na szczyt, drogą do bycia najbardziej konkurencyjną gospodarką świata, tak rolą Europy 2020 jest w krótkim terminie przywrócenie europejskiej gospodarki na właściwe tory, po perturbacjach związanych z globalnym kryzysem, w dalszej perspektywie budowanie nowoczesnej gospodarki, konkurencyjnej, ale także opartej na ideale zrównoważonego rozwoju⁹.

Podobnie jak w przypadku Strategii Lizbońskiej punktem wyjścia dla Europy 2020 jest diagnoza największych słabości europejskiej gospodarki. Wyszczególniono trzy grupy „strukturalnie słabych punktów Europy”: niższą średnią stopę wzrostu w porównaniu z największymi partnerami gospodarczymi UE; niższe wskaźniki za-

⁹ Analiza strategii opierać się będzie na Komunikacie Komisji Europejskiej z dnia 3 marca 2010 roku *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela 2010, KOM(2010)2020. Dokument ten dostępny jest pod adresem: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>.

trudnienia i krótszy czas pracy niż w USA i Japonii oraz starzejące się społeczeństwo. Zwrócono także uwagę na główne globalne wyzwania, jakim sprostać musi Unia Europejska. Wśród trzech głównych obszarów wymieniona została narastająca konkurencja globalna, w tym ze strony dynamicznie rozwijających się gospodarek Chin i Indii, wciąż nierozwiązane problemy globalnego systemu finansowego, a także problemy ze środowiskiem. Nowa europejska strategia zarysowuje dwie możliwe drogi wychodzenia z kryzysu i stawiania czoła globalnym problemom. Jedną z nich jest koordynacja działań w ramach Unii Europejskiej i wspólne podjęcie tego zadania; drugą – nieskoordynowane, samodzielne działania poszczególnych członków Unii. Przedstawiono także scenariusze dopasowane do każdej z opcji.

Pierwszy ze scenariuszy pokazuje wariant współpracy państw europejskich. Według założeń Europy 2020, podążanie taką ścieżką nie tylko zapewni Unii Europejskiej odbudowanie potencjału sprzed kryzysu, ale także prognozuje szybszy wzrost w stosunku do tego założonego w wariacie, w którym kryzys gospodarczy nie występuje.

Scenariusz 2 i scenariusz 3 ilustrują możliwe konsekwencje pójścia drogą nieskoordynowanych reform w poszczególnych państwach członkowskich. Drugi scenariusz zakłada wariant, w którym dynamika wzrostu pozostaje niezmienną, lecz poziom bazowy jest niższy, w związku z czym Europa doznaje trwałego spadku dobrobytu. Scenariusz trzeci zakłada, że brak wspólnego działania nie tylko doprowadzi do obniżenia się ogólnego dobrobytu, ale także spowoduje, że dynamika rozwoju będzie niższa niż ta sprzed kryzysu.

5. Priorytety „Europy 2020”

Strategia „Europa 2020” opiera się na trzech priorytetach:

- Rozwój inteligentny, rozumiany jako rozwój, którego motorami są wiedza i innowacje.
- Rozwój zrównoważony, czyli wspieranie gospodarki opartej na rozwiązaniach konkurencyjnych i jednocześnie przyjaznych środowisku.
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – promowanie rozwoju gospodarczego opartego na wysokim poziomie zatrudnienia oraz o spójności społecznej i terytorialnej.

Aby urealnić i uczynić mierzalnym postęp związany z realizacją tej strategii, wyznaczone zostały konkretne cele, których realizacja będzie wyznacznikiem sukcesu, bądź porażki, Unii Europejskiej, jej państw członkowskich. Cele te są następujące:

- Podniesienie stopy zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata z bazowego poziomu 69% do co najmniej 75%, m.in. w wyniku zwiększenia zatrudnienia osób starszych, kobiet i lepszego przystosowania migrantów do rynku pracy.
- Inwestycje w badania i rozwój na poziomie 3% PKB.
- Redukcja emisji dwutlenku węgla o 20% w porównaniu do poziomu z 1990 roku oraz 20-procentowy wzrost efektywności wykorzystywania energii i 20% wzrostu udziału energii odnawialnej w całkowitym zużyciu energii.

- Ograniczenie wskaźnika przerywania nauki o pięć punktów procentowych – z poziomu 15% do 10%, a także wzrost procentowego udziału osób z wyższym wykształceniem w przedziale wiekowym 30-34 lata – z 31% do co najmniej 40%.
- Zmniejszenie o 25% liczby Europejczyków żyjących poniżej krajowej granicy ubóstwa (liczonej jako 60% krajowej mediany rozporządzalnych dochodów w poszczególnych państwach członkowskich).

Łatwo zauważyć, że cele wynikają bezpośrednio z priorytetów i są ze sobą wzajemnie powiązane. Oznacza to, że strategia jest spójna wewnętrznie. Autorzy „Euro-py 2020” zaznaczają, że wymieniona lista celów nie jest wyczerpująca, są to jedynie egzemplifikacje, reprezentatywne dla poszczególnych obszarów działań. Za istotne należy też uznać założenie, że cele pokazują konkretną i pożądaną wizję Unii Europejskiej w roku 2020, jednak w ich realizacji mają być uwzględnione specyficzne warunki i różnice między państwami członkowskimi. Porzucenie zasady *one size fits all* i pozostawienie dróg realizacji tych zadań w gestii poszczególnych państw wydaje się rozwiązaniem słusznym. Należy się zgodzić ze zdaniem Komisji, mówiącym, że tak sformułowane cele są istotne dla wszystkich członków Unii. Jednak różne poziomy wyjściowe, możliwości techniczne i finansowe oraz pozostałe różnice między 27 krajami członkowskimi sprawiają, że jedynie zindywidualizowane ścieżki rozwoju, przygotowywane na poziomie państw, mogą być skuteczne.

6. Główne przyczyny kryzysu zadłużeniowego strefy euro

Słowo „kryzys” (od gr. *krisis*, oznaczającego odsiew, wybór, rozstrzygnięcie¹⁰) w ostatnich latach zrobiło oszałamiającą karierę. Wojciech Kosiedowski definiuje kryzys gospodarczy jako „jedną z czterech faz klasycznego cyklu koniunkturalnego, charakteryzującą się bezwzględnym spadkiem realnej produkcji oraz żywiołowym i nagłym obniżeniem innych kategorii makroekonomicznych”¹¹. Teza o tym, że kryzysy są immanentną cechą gospodarki kapitalistycznej, jest powszechna. Tym, co najbardziej odróżnia obecny kryzys od wielu poprzednich, jest jego skala. W zgodnej opinii osób zajmujących się tym problemem mamy do czynienia z największym kryzysem gospodarczym od czasów dwudziestolecia międzywojennego. Za źródło kryzysu uznaje się krach na amerykańskim rynku kredytów *subprime*. Profesor Goodhart zwraca uwagę na to, że faktycznie iskra, która zapoczątkowała ten pożar w światowej gospodarce, pochodzi z USA i ma ścisły związek z polityką kredytów hipotecznych w tym kraju, ale za samym wybuchem kryzysu leży coś więcej. Uważa on, że praprzyczyną wszystkich problemów był poziom podejmowanego ryzyka

¹⁰ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Oficyna wydawnicza RYTM, Warszawa 2007, s. 317.

¹¹ W. Kosiedowski, *Konsekwencje światowego kryzysu finansowego dla gospodarek Europy Środkowo-Wschodniej*, [w:] *Polska i europejska polityka gospodarcza wobec wyzwań XXI wieku*, red. E. Pancer-Cybulska, UE Wrocław, Wrocław 2012, s. 125.

i brak odpowiedniej reakcji instytucji nadzorujących¹². Problem ten dotknął także Europę. Wspomniany wcześniej brytyjski ekonomista zwraca uwagę na to, że europejskie banki, które zobligowane były do przestrzegania regulacji Bazylei II, mogły, w świetle przepisów, utrzymywać ogromne dźwignie finansowe, nie raz przewyższające stosunek 50:1¹³. Gdy dodamy do tego główne mankamenty Unii Gospodarczej i Walutowej, takie jak różnice w poziomie rozwoju gospodarczego państw strefy euro, różnice strukturalne między nimi (strefa euro nie spełniała i wciąż nie spełnia kryteriów optymalnego obszaru walutowego), brak unii fiskalnej, brak mechanizmów zarządzania kryzysowego w sytuacji trudności z wypłacalnością lub płynnością, a także brak ogólnounijnego nadzoru bankowego (ta idea powstała dopiero jako odpowiedź na kryzys), otrzymujemy zestaw czynników, które spowodowały, że skutki światowego kryzysu w obszarze Unii Europejskiej okazały się poważniejsze i bardziej długotrwałe niż w Stanach Zjednoczonych¹⁴. Głównym problemem UE stało się zadłużenie państw członkowskich, stąd wielu ekspertów nazywa ten kryzys „kryzysem zadłużeniowym”. Przyczyna szybkiego wzrostu długu niektórych państw strefy euro (określanych jako PIIGS, od pierwszych liter nazw państw: Portugalii, Włoch, Irlandii, Grecji i Hiszpanii) leży w tym, że wraz ze wzrostem niepewności na rynku długoterminowych papierów dłużnych inwestorzy finansowi zażądali wzrostu premii za ryzyko¹⁵. Dodatkowym problemem okazał się silny opór społeczny wobec reform finansów publicznych, który występował i wciąż występuje we wszystkich państwach najsilniej dotkniętych kryzysem. Wiąże się to z przywiązaniem społeczeństwa do dawnego poziomu życia i konsumpcji, który finansowany był wcześniej relatywnie tanim kredytem. Włochy i Grecja jeszcze przed wybuchem kryzysu miały stosunek długu publicznego do PKB przekraczający 100%, Portugalia sięgający prawie 70%¹⁶.

7. Pozycja Unii Europejskiej w światowej gospodarce

Powstaje pytanie: czy i jak kryzys w Unii Europejskiej wpłynął na jej pozycję w gospodarce światowej?

Pod względem produktu krajowego brutto UE jako całość jest światowym liderem, wyprzedzając USA i Chiny. Jednak jej przewaga nad USA bardzo zmalała mię-

¹² C. Goodhart, *Kryzys finansowy i przyszłość systemu finansowego*, Zeszyty BRE Bank-CASE nr 100, Warszawa 2009, s. 20.

¹³ Tamże, s. 11.

¹⁴ M. Götz, *Kryzys i przyszłość strefy euro*, Difin, Warszawa 2012, s. 65.

¹⁵ K. Gajewski, K. Olszewski, M. Pawłoska i in. (red.), *Integracja finansowa w Europie po wprowadzeniu euro. Przegląd literatury*, [w:] „Materiały i Studia”, z. 277, NBP, Warszawa 2012, s. 7-8.

¹⁶ L. Mesjasz, *Przyczyny kryzysu zadłużeniowego strefy euro i propozycje rozwiązań*, [w:] *Globalne aspekty kryzysu strefy euro*, red. J. Bilski, A. Kłysik-Uryszek, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 232.

dzy rokiem 2011 a rokiem 2012¹⁷. Jeszcze gorzej wygląda sytuacja przy analizie PKB *per capita*. Gdy weźmiemy pod uwagę PKB na jednego mieszkańca, to ujemna średnia jest znacznie niższa od amerykańskiej (48,620 USD w USA w stosunku do 34,033 USD w UE)¹⁸. Gdy do tego dodamy informacje dotyczące obecnego i przewidywanego wzrostu gospodarczego w Unii i Stanach Zjednoczonych (w 2012 roku europejska gospodarka skurczyła się o 0,3%, a amerykańska urosła o 2,2%, w przyszłym roku Eurostat prognozuje dla UE wzrost rzędu 0,1%, a dla USA 1,9%), wyraźnie widać, że nie tylko Unia nie ma szans na wyprzedzenie Stanów Zjednoczonych pod względem PKB *p.c.*, ale także poważnie zagrożony jest jej prymat jako największej światowej gospodarki.

Unia Europejska pozostaje liderem w światowym handlu. Według International Trade Statistics 2012 na UE przypadało 14,9% światowego eksportu i 16,2% światowego importu (dane odnoszą się do wymiany handlowej Unii z resztą świata, nie wlicza się do nich wymiany wewnątrzspółnotowej). Zanotowała ona jednak spadek w stosunku do poprzedniego zestawienia: o 0,2 punktu procentowego w eksporcie i 0,3 punktu procentowego w imporcie¹⁹. Oznacza to, że w obszarze handlu międzynarodowego UE wciąż pozostaje najbardziej konkurencyjną gospodarką na świecie, pomimo kryzysowych zawirowań.

Znacznie gorzej wygląda sytuacja w obszarze patentów i własności intelektualnej, które uznać można za miarę innowacyjności gospodarki. Według „World Intellectual Property Indicators 2012”, raportu wydanego przez WIPO (Światową Organizację Własności Intelektualnej), Unia Europejska plasowała się dopiero na piątym miejscu pod względem liczby patentów, ustępując Chinom, Stanom Zjednoczonym, Japonii i Korei Południowej²⁰. Mimo zadeklarowanego w „Europie 2020” nastawienia na innowacyjność, należy spodziewać się, że konieczność utrzymywania ściślejszej dyscypliny finansowej zmusi państwa UE do redukcji wydatków, a co za tym idzie – nie wróży postępu w dziedzinie badań i rozwoju.

Zestawienie tych trzech danych wykazuje pewien dysonans. Z jednej strony, w myśl ujęć klasycznych Unia Europejska jest konkurencyjna, bo wciąż potrafi skutecznie sprzedawać swoje produkty na rynku międzynarodowym. Zapewnia ona także w warunkach rywalizacji globalnej relatywnie wysoki poziom dochodów. Jednak

¹⁷ W roku 2011 różnica wynosiła blisko dwa biliony euro, podczas gdy w roku 2012 spadła do zaledwie ok. sześciuset miliardów euro. Na podstawie danych Eurostatu.

¹⁸ Dane pochodzą z roku 2011 i dostępne są na stronach internetowych Banku Światowego: <http://data.worldbank.org/region/EUU?display=default>; http://data.worldbank.org/country/united-states?display=default#cp_fin.

¹⁹ International Trade Statistics 2011 i International Trade Statistics 2012: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm; http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2012_e/its12_world_trade_dev_e.pdf.

²⁰ http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/intproperty/941/wipo_pub_941_2012.pdf.

w ujęciu Portera UE nie jest konkurencyjna, a przynajmniej przegrywa konkurencję z najważniejszymi rywalami. Jej zorientowanie na przyszłość wciąż jest głównie teoretyczne, nie ma bowiem takich jak Chiny, USA czy Japonia zdolności do innowacji²¹.

8. Podsumowanie

Światowy kryzys finansowy i jego kontynuacja w Unii Europejskiej w postaci tzw. kryzysu zadłużeniowego zupełnie zmieniły optykę unijnych decydentów. Gdy tworzyli oni Strategię Lizbońską, ich głównym celem było wygranie globalnej konkurencji ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią, a niejako przy okazji – odparcie ofensywy dynamicznie rozwijających się państw BRIC. Tematem odrębnym jest to, czy gdyby wciąż trwał czas prosperity, zamysł ten miałby szansę na realizację albo przynajmniej przyniósłby jakieś spektakularne rezultaty. Niemniej jednak globalna gospodarka przeżyła ogromny szok w postaci kryzysu, który swoją skalą przewyższał niemal wszystkie znane współczesnej ekonomii. Kryzys ten obnażył wiele słabości Unii Europejskiej, a w szczególności Unii Gospodarczej i Walutowej, stawiając szereg państw przed widmem bankructwa. Miało to wymierny wpływ na wskaźniki gospodarcze, ale także na opinię o samej Unii. Konieczność doraźnego gaszenia pożarów z pewnością wpłynęła na perspektywy rozwoju całego ugrupowania. Mimo że UE to wciąż największa gospodarka na świecie, największy importer i eksporter, dziś większość ekspertów czy komentatorów mogłaby nazwać ją kolosem, dodając jednak obowiązkowo „na glinianych nogach”. Twórcy aktualnej strategii rozwoju dla Unii Europejskiej – „Europy 2020”, starali się w swoich założeniach uwzględnić kryzysowe uwarunkowania panujące we wspólnocie. Widoczne są także chęci do reformowania i rozwiązywania problemów, które ujawnił kryzys. Pozytywnym sygnałem jest to, że w Wieloletnich Ramach Finansowych UE na lata 2014-2020 zwiększyły się wydatki na konkurencyjność i wzrost, mimo że ogólną tendencją była redukcja wydatków. O ich efektywności będzie można przekonać się jednak dopiero za parę lat.

Literatura

- Bernat T. (red.), *Przedsiębiorstwo i państwo – wybrane problemy konkurencyjności*, PRINT GROUP Daniel Krzanowski, Szczecin 2007.
- Bieńkowski W., Bossak W., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, SGH, Warszawa 2004.
- Bieńkowski W., *Reganomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, PWN, Warszawa 1995.

²¹ Pozycję konkurencyjną państw UE na tle USA i Wschodniej Azji pokazuje diagram „diamentów lizbońskich”, który znaleźć można w corocznie wydawanych The Lisbon Review: http://www3.weforum.org/docs/WEF_LisbonReview_Report_2010.pdf.

- Bilski J., Kłysik-Urzesek A. (red.), *Globalne aspekty kryzysu strefy euro*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Gajewski K., Olszewski K., Pawłowska M. i in. (red.), *Integracja finansowa w Europie po wprowadzeniu euro. Przegląd literatury*, [w:] „Materiały i Studia”, z. 277, NBP, Warszawa 2012.
- Goodhart C., *Kryzys finansowy i przyszłość systemu finansowego*, Zeszyty BRE Bank-CASE nr 100, Warszawa 2009.
- Goryniak M., Łaźniewska E. (red.), *Kompendium wiedzy o konkurencyjności*, PWN, Warszawa 2009.
- Götz M., *Kryzys i przyszłość strefy euro*, Difin, Warszawa 2012.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2007.
- Misala J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, PWE, Warszawa 2011.
- Noga M., Stawicka M.K. (red.), *Co decyduje o konkurencyjności polskiej gospodarki*, CeDeWu.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2008.
- Olczyk M., *Konkurencyjność. Teoria i praktyka: na przykładzie polskiego eksportu artykułów przemysłowych na unijny rynek w latach 1995-2006*, CeDeWu.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2008.
- Pancer-Cybulska E. (red.), *Polska i europejska polityka gospodarcza wobec wyzwań XXI wieku*, UE Wrocław, Wrocław 2012.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Źródła internetowe
- <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399>.
- <http://data.worldbank.org/region/EUU?display=default>.
- http://data.worldbank.org/country/united-states?display=default#cp_fin.
- http://www.wto.org/english/res_e/status_e/its2011_e/its11_toc_e.htm.
- http://www.wto.org/english/res_e/status_e/its2012_e/its12_world_trade_dev_e.pdf.
- http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/intproperty/941/wipo_pub_941_2012.pdf.
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>.
- http://www3.weforum.org/docs/WEF_LisbonReview_Report_2010.pdf.

COMPETITIVENESS OF THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF EURO ZONE DEBT CRISIS

Summary: The main purpose of the article is to show how the crisis in the euro zone influenced the competitiveness of the European Union in global economy. At the beginning the author emphasizes the controversy in literature about competitiveness as a concept and the sense of using it to describe countries/group of countries. Next he briefly characterizes the major strategic document of the European Union, “Europe 2020” strategy. The article presents the main reasons of the financial crisis and the euro zone debt crisis. It also shows a competitive position of the European Union by reference to GDP, share of export and import in global trade and number of patent applications.

Keywords: competitiveness, crisis, European Union, Europe 2020, international competitiveness.